В І Д Г У К ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

Доктора медичних наук, професора,
завідуючого кафедри терапевтичної стоматології
Дніпровського державного медичного університета

Самойленко Андрія Валерійовича

на дисертаційну роботу асистента кафедри стоматології післядипломної освіти Запорізького державного медичного університету МОЗ України

Дац Валерії Валеріївни

На тему «Стоматологічний статус та одонтофобічні реакції у дітей з різним рівнем психічного здоров'я», представлену до захисту у спеціалізовану Вчену раду ДФ 17.600.043 Запорізького державного медичного університету МОЗ України утворена наказом МОН України від 10.11.2021 № 1214 для розгляду та проведення разового захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань «Охорона здоров'я» за спеціальністю 221 «Стоматологія».

Актуальність теми дисертаційної роботи.

Дослідження В. В. Дац представляє цінність в області дитячої стоматології, оскільки питання стоматологічної патології у дітей із психічними захворюваннями є малодослідженим, в той час як захворювання стоматологічного спектру зустрічаються у таких дітей значно частіше, ніж у психічно здорових.

Часто дітям із психічними захворюваннями важко витримати діагностичні та лікувальні процедури в кабінеті дитячого стоматолога. Це пов'язано не тільки з патологією психіки, але й зі страхом, що зустрічається в нормі навіть у психічно здорових дітей. Мова йде про так звані одонтофобічні реакції, які проявляються інтенсивно вираженим відчуттям страху, який

виникає під час відвідин стоматолога, а іноді навіть від одних тільки думок про стоматологічне втручання. У дітей із розладами психіки реакції страху бувають настільки виражені, що провадження діагностичних і лікувальних маніпуляцій стоматологом стає можливим лише у випадку введення дитини у загальний наркоз, що негативно впливає на предиспозиційно ослаблену нервову систему таких дітей; дисертанткою ж пропонуються методи психологічної корекції одонтофобічних реакцій у дітей з різним рівнем психічного здоров'я, застосування яких уможливить провадження стоматологічних втручань без уведення дітей у загальний наркоз.

Таким чином, робота Дац В. В. розв'язує принципову проблему клінічної практики дитячої стоматології та її теоретико-методологічного базису, а саме – пропонує схему ліквідації та превенції одонтофобічних реакції у дітей з різним станом психічного здоров'я, тим самим покращуючи рівень стоматологічної допомоги таким дітям.

Ступінь обґрунтованості наукових досліджень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність та наукова новизна.

Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану НДР кафедри стоматології післядипломної освіти ЗДМУ «Динамічні зміни морфологічних і біомеханічних властивостей тканин щелепно-лицевої області при реабілітації пацієнтів з адентією», № держреєстрації 0118U007136, та кафедри психіатрії, психотерапії, загальної та медичної психології, наркології та сексології ЗДМУ «Коморбідність психічної та іншої патології», № держреєстрації 0117U006966.

Дисертація В. В. Дац є актуальним дослідженням, що відповідає сучасним тенденціям у сфері медичної психології та психосоматичної медицини. Наукові положення, які було висунуто в дисертації, грамотно відображені при постановці мети і задач дослідження. Дисертаційна робота виконана на репрезентативному та достатньому клінічному матеріалі та на належному методологічному рівні. Отримані в роботі результати лаконічно представлені в розділі аналізу та узагальнення результатів дослідження, вони

достатньо обґрунтовані та відповідають поставленим задачам, а також чітко та стисло визначені у висновках дисертаційної роботи.

Під час проведення клінічних досліджень принцип дотримання біоетики і деонтології був першочерговим. Контингент дослідження складався з дітей, тому були отримані згоди батьків на проведення дослідження. Кількість осіб, що увійшли до груп дослідження, є достатньою для отримання достовірних результатів. Однорідність обстеженого контингенту дозволяє вважати результати дослідження репрезентативними і такими, що відображають генеральну сукупність.

Метою дослідження дисертації автора було підвищення якості стоматологічного лікування дітей з різним рівнем психічного здоров'я шляхом визначення зв'язку їх стоматологічного статусу із медико-психологічними особливостями.

Для досягнення мети автором було чітко окреслено п'ять задач, кожна з яких була реалізована завдяки поєднаному використанню клінічних, лабораторних та статистичних методів дослідження.

Наукова новизна дисертаційної роботи.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що авторкою вперше детально описано виявлені особливості стоматологічного статусу та характеристики ротової рідини у дітей із різним рівнем психічного здоров'я. Визначені фактори та передуючі умови виникнення одонтофобічних реакцій у дітей із різним рівнем психічного здоров'я.

Дисертанткою встановлено наявність кореляційних взаємозв'язків між показниками ротової рідини та стоматологічною патологією у дітей із різним рівнем психічного здоров'я, а також кореляційні зв'язки між базовим рівнем тривожності і схильністю до розвитку одонтофобічного реагування.

Вперше встановлені мішені та вектори психотерапевтичної корекції базових феноменів патогенезу одонтофобічних реакцій у дітей із різним рівнем психічного здоров'я.

Практичне значення дисертаційної роботи.

Авторкою розроблено високоспецифічну комбінацію для психокорекційних впливів стоматологами на одонтофобічні реакції у стоматологічних пацієнтів дитячого віку із різним рівнем психічного здоров'я.

Дисертанткою вперше створені основи для прогнозування стану стоматологічного здоров'я у стоматологічних пацієнтів дитячого віку із різним рівнем психічного здоров'я, що дозволяє розробити відповідні профілактичні заходи щодо виникнення типової для цих дітей стоматологічної патології.

Впроваджено поняття етостоматологічних корелятів, що дозволяє лікарю-стоматологу проводити експрес-діагностику негативістичних, дефензивних, уникаючих реакцій та одонтофобічного фону в цілому у дітей із різним рівнем психічного здоров'я.

Повнота викладення матеріалів дисертації в публікаціях.

Результати відображено у 12 публікаціях, з яких 6 фахових статей відповідно до «Переліку» МОН України (1 у наукометричних та міжнародних виданнях), 6 тез доповідей у матеріалах науково-практичних конференцій.

Структура і обсяг дисертації.

Дисертаційна робота включає анотації українською та англійською мовами, вступ, огляд літератури, вісім розділів власних досліджень, аналіз та узагальнення результатів дослідження, висновки, практичні рекомендації та список використаних джерел. Дисертація містить 143 сторінки друкованого тексту, причому основний зміст складає 124 сторінки, а список використаних джерел – 19 сторінок. Текст дисертації містить 11 таблиць, 10 кольорових фотографій та 4 рисунки. Список використаних джерел складається з 193 праць, з яких 98 написано мовами з кириличною символікою та 95 – іноземними мовами.

Робота написана якісною та професійною науковою мовою, із застосуванням загальноприйнятої термінології.

Вступ присвячено характеристиці актуальності дослідження, зазначенню зв'язку дисертації з науковими програмами, планами, темами, окресленню мети та задач, а також об'єкта і предмета дослідження, його методів, визначенню наукової новизни і практичної значущості роботи.

Його сенс полягає у загальному ознайомленні із роботою та впровадженням її результатів.

Розділ 1 присвячений загальним положенням та основним тенденціям розвитку дитячої стоматології по відношенню до дітей із різним рівнем психічного здоров'я.

Авторка висвітлює основні відомості щодо обстеження ротової порожнини та встановлення стоматологічного статусу у дітей із психічними захворюваннями та у дітей без психічної патології. Висвітлено останні досягнення в галузі стоматологічного обстеження дитини.

Дисертантка вказує на існування проблеми недостатнього рівня інформованості лікарів дитячої стоматології про психічні захворювання дітей, що можуть звернутися за стоматологічною допомогою, та про особливості стоматологічних втручань у таких пацієнтів, що призводить до необхідності застосування загального наркозу для таких пацієнтів.

Детально викладено питання впливу рівню психічного здоров'я на стан здоров'я ротової порожнини у дітей. Описано особливості проведення стоматологічного огляду та лікування у дітей із різним рівнем психічного здоров'я.

Також автором наведено відомі нині методи корекції одонтофобічних реакцій у дітей з різним рівнем психічного здоров'я та наголошено на їх недостатній ефективності та невисокій розповсюдженості навіть у розвинених країнах.

В цілому огляд літератури відображає сучасні тенденції розвитку медичної науки згідно напрямку дослідження, який був обраний дисертантом.

Розділ 2 присвячений висвітленню основних даних щодо обстежених пацієнтів та застосованих для їх дослідження методів.

Дисертанткою обстежено 4 групи дітей загальною кількість 100 осіб.

Авторкою наведено критерії включення та виключення пацієнтів із дослідження, а також детально описано розподіл контингенту хворих поміж групами.

До першої увійшли діти з розладами аутистичного спектру у кількості 30 осіб, до другої – 30 дітей зі зниженням інтелекту, до третьої – діти із синдромом дефіциту уваги та гіперактивності, до четвертої – діти без порушень у психічному здоров'ї.

Контингенти досліджуваних були гомогенними за віком та складом родини обстежуваних, що дозволило нівелювати похибку в типах відреагування на психотехнічні втручання.

Методи дослідження було підібрано актуальні та відповідні задачам дослідження. Так, аналіз рівню гігієни ротової порожнини був проведений шляхом розрахування гігієнічного індексу Green-Vermillion, для оцінки стану здоров'я ясен використовувався індекс РМА, для оцінки рівню інтенсивності карієсу – індекс кп + КПВ.

Дизайн дослідження включав ряд взаємопов'язаних теоретико-аналітичних, концептуально-синтетичних та клінічних етапів та є доступним для розуміння; етапи дослідження детально описані у відповідній таблиці.

У розділі 3 автор авторка наводить результати визначення стоматологічного статусу у дітей із різними захворюваннями психіки та у дітей без ментальної патології.

Проведено аналіз показників інтенсивності карієсу, рівню гігієни ротової порожнини та якісна оцінка здоров'я ясен у дітей із різним рівнем психічного здоров'я. Для кожної групи дітей надається детальний опис виявленої стоматологічної патології, що супроводжується клінічними ілюстраціями та кольоровими фотографіями, що відображають стан здоров'я ротової порожнини пацієнтів.

Отримані данні дали змогу встановити, що у дітей із розладами аутистичного спектру достовірно переважала інтенсивність карієсу, у дітей зі

зниженням інтелекту - поганий рівень гігієни порожнини рота, в той час як у дітей із синдромом дефіциту уваги і гіперактивності достовірно переважала інтенсивність гінгівіту.

Розділ 4 автор присвячує опису показників ротової рідини у дітей із різним рівнем психічного здоров'я за такими показниками: pH ротової рідини, прозорість, колір, щільність, в'язкість.

Було виявлено, що дослідження pH ротової рідини продемонструвало наявність статистично значущих відмінностей між групами. Так, найбільша кількість дітей із підвищеною кислотністю було виявлено у другій групі серед дітей, хворих на олігофренію. В той самий час, такі сіалогічні показники, як колір, прозорість, в'язкість та щільність ротової рідини не продемонстрували достовірних відмінностей між обстеженими групами.

У розділі 5 авторка описує типи одонтофобічних реакції та характеризує їх клінічне наповнення та патогенез у дітей із психічними розладами.

Так, дисертантка зазначає, що для дітей з аутизмом характерними є такі одонтофобічні реакції: ізоляційна, трансафективна, стенічно-негативістична. Для дітей із затримкою психічного розвитку найбільш характерними є такі реакції: конфронтаційна, ажитована, вокалізаційна. У дітей із гіперактивністю та дефіцитом уваги частіше зустрічаються такі реакції: моторна, мозаїчно-конформна, експлозивна. Для психічно здорових дітей найбільш характерними є такі реакції: алгофобічна, транскомплаєнтна, ескапаційна.

Розділ 6 присвячений розробці моделі психологічної адаптації дітей із різним рівнем психічного здоров'я до умов стоматологічного прийому. Надані конкретні рекомендації щодо превенції та корекції одонтофобічних реакції, що виникають у дітей із психічними розладами та без таких на прийомі у стоматолога.

Аналіз та узагальнення результатів дисертації надають підсумок проведеному дослідженню та у стислому вигляді повторюють його основні здобутки.

Висновки відповідають поставленим задачам та повністю їх вирішують, є чіткими і стислими та відзеркалюють результати проведених досліджень.

Практичні рекомендації зрозумілі та послідовні, ґрунтуються на отриманих в ході дослідження результатах, містять конкретні поради щодо застосування одержаних результатів та сформованих концепцій і положень у клінічній діяльності.

Опубліковані роботи повністю відображають основні положення дисертаційної роботи та відповідають їй за змістом.

У тексті дисертації зустрічаються поодинокі стилістичні помилки, але вони ніяк не впливають на високу загальну оцінку роботи.

В процесі вивчення дисертації та рецензування виникли деякі запитання:

1. Вами розроблено модель превенції одонтофобічних реакцій у дітей із трьома психіатричними нозологіями та у психічно здорових дітей. Чи можна використовувати описані вами методики для превенції одонтофобічних реакцій у дітей з іншими психічними захворюваннями?

2. Яким чином було підтверджено відсутність коморбідної стоматологічної патології у досліджуваних групах?

3. Ви використовуєте термін «етостоматологічні кореляти» - розкажіть детальніше, який зміст ви вкладаєте у нього?

Висновок.

Таким чином, дисертаційне дослідження Дац В. В. «Стоматологічний статус та одонтофобічні реакції у дітей з різним рівнем психічного здоров'я» представлена на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань «Охорона здоров'я» за спеціальністю 221 «Стоматологія» є самостійною закінченою науково-дослідною роботою з вперше встановленими науковими положеннями, що обґрунтовані та практично підтверджені результатами. Вивчення дисертації дозволяє зробити висновок, що за актуальністю, науковою новизною і практичним значенням отриманих результатів дисертаційна робота повністю відповідає вимогам, передбаченим пп. 10, 11 «ПОРЯДКУ проведення експерименту з присудження ступеня доктора

філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 167 від 6 березня 2019 року (зі змінами, внесеними відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2020 року № 979), відносно дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань «Охорона здоров'я» за спеціальністю 221 «Стоматологія», а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії.

Офіційний опонент,
завідуючий кафедри терапевтичної стоматології
Дніпровського державного
медичного університету
доктор медичних наук, професор **А. В. Самойленко**

Підпис
ЗАСВІДЧУЮ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«____» _____ 20___ р.